ЗДРАВСТВЕНЕ ПОТРЕБЕ И СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКИ ПОЛОЖАЈ БОРАЦА И ВОЈНИХ ИНВАЛИДА У СРБИЈИ

Бранислав Поповић¹, Христо Анђелски², Предраг Јелача³, Предраг Ђорђевић⁴, Андреја Мерник⁵

HEALTH NEEDS AND SOCIO-ECONOMIC STATUS OF VETERANS AND DISABLED VETERANS IN SERBIA

Branislav Popović, Hristo Andelski, Predrag Jelača, Predrag Đorđević, Andreja Mernik

Сажетак

Почев од 2008. године, континуирано се реализује пројекат „Социјално-економски положај и здравствене потребе бораца и војних инвалида“ на територији Србије.

Циљ пројекта је прикупљање података и сагледавање актуелног стања о здравственим и социјалним потребама бораца и војних инвалида НОР-а и из ратних сукоба деведесетих година прошлог века. На основу тога планирају се одговарајуће мере за помоћ борацкој популацији и војним инвалидима.

Подаци су прикупљени од 9.850 бораца и војних инвалида, у 45 градова и општина, а у појединим градовима анкетирањем су обухваћени и потомци бивших бораца, симпатизери – чланови борацких организација. За прикупљање података коришћен је посебан Упитник.

Анализирани су подаци о 7.940 анкетираних чланова борацких организација из 40 градова и општина, чија обрада је завршена до краја 2013. године. Око једне четвртине анкетираних (24%) су особе женског пола. Три четвртине (76%) бораца и инвалида старији су од 80, а 57,3% од 85 година. Од 7.891 позитивног одговора, 3.480 (44.1%) своје здравље је оценило као задовољавајуће, 3.540 (44,9%) као лоше и 871 (9,9%) као врло лоше. Већина анкетираних који су одговорили на ово питање (42,1%) живи у вишечланим породицама, 1.360 (21,7%) живи

Summary

Starting in 2008. ongoing project “The Socio-economic status and health needs of Veterans and Disabled Veterans,” on the territory of Serbia.

The aim of the project is to collect data and understanding of the current state of the health and social needs of veterans and invalids of NOR and the war of the nineties of the last century. Based on this plan the appropriate steps to help war veterans and invalids.

Data were collected from 9,850 veterans and disabled veterans in 45 cities and municipalities, and in some cities covered by the survey are the descendants of former combatants, supporters - members of veterans' organizations. For data collection, we used a special questionnaire.

We analyzed data on 7,940 respondents members of veterans' organizations from 40 cities and municipalities, whose processing is completed by the end of the 2013th year. About one quarter of respondents (24%) were females. Three-quarters (76%) of veterans and invalids are older than 80, and 57.3% by 85 years. Out of 7,891 positive responses, 3,480 (44.1%) rated their health is as satisfactory, 3,540 (44.9%) as poor and 871 (9.9%) as very poor. The majority of respondents who answered this question (42.1%) live in multi-member families of, 1,360 (21.7%) lived alone, and 2,274 (32.6%) in two-member households. Of 7,940 respondents, 2,204 (27.7%) expressed

¹ Бранислав Поповић, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.

² Христо Анђелски, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.

³ Предраг Јелача, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.

⁴ Предраг Ђорђевић, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.

⁵ Андреја Мерник, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.

само и 2.274 (32,6%) у двочланим домаћинствима. Од 7.940 анкетираних, 2.204 (27,7%) су исказала потребе за услугама помоћи у кући, а 1.220 (15,4%) за смештај у дом.

Неопходан је договор, планирање и спровођење активности, примерених нађеном стању и актуелним потребама бораца и војних инвалида и њихових потомака.

Кључне речи: борци, војни инвалиди, здравствене потребе, социјалне потребе, борацке организације.

the need for support services in the home, and 1,220 (15.4%) for placement in a retirement home.

It is necessary agreement, planning and implementation of activities, adequate for the found facts and the current needs of veterans and disabled veterans and their descendants.

Keywords: veterans, military invalids, health needs, social needs, veterans' organizations.

УВОД

Почев од 2008. године, континуирано се реализује пројекат „Социјално-економски положај и здравствене потребе бораца и војних инвалида“, на територији Србије, покренут на предлог Републичког одбора СУБНОР-а Србије. Пројекат је прихватило и финансијски подржава Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику.

Основни циљ и задатак због кога је ова активност покренута и до сада реализована у 45 градова и општина, односи се на прикупљање података и сагледавање актуелног стања о здравственим и социјалним потребама бораца и војних инвалида НОР-а.

На основу формирање базе података врши се њихова обрада, како би се могле планирати и спроводити одговарајуће мере за помоћ борацкој популацији и војним инвалидима. У свим активностима на пројекту ангажовано је чланство борацких организација. Планирано је и подстицање надлежних државних органа, друштвених и хуманитарних организација и удружења, како би се повећао ниво бриге о овој, претежно старој и од туђе помоћи зависној популацији бораца и војних инвалида.

Подаци су прикупљени од 9.850 бораца и војних инвалида, а у појединим градовима

анкетирањем су обухваћени и потомци бивших бораца, симпатизери – чланови борацких организација.

Спровођење активности на прикупљању, обради и интерпретацији података поверено је Комисији за борацко-инвалидску заштиту Републичког одбора СУБНОР-а и одговарајућим комисијама борацких организација у градовима и општинама.

За прикупљање података коришћен је Упитник, са питањима којима су обухваћене три области: 1) општи подаци (старост, пол, место становања, борацки статус), 2) здравствено стање, укључујући и податке о физичким способностима и степену зависности од туђе помоћи, и, 3) социјалне прилике и материјално стање. Циљне групе овог истраживања су преживели борци НОР-а и војни инвалиди, укључујући и инвалиде из ратних сукоба деведесетих година прошлог века.

Овде су анализирани подаци о 7.940 анкетираних чланова борацких организација из 40 градова и општина, чија обрада је завршена до краја 2013. године. Око једне четвртине анкетираних (24%) јесу женског пола. Три четвртине (76%) бораца и инвалида старији су од 80 а 57,3% од 85 година (Табела 1).

Табела 1. Старосна и полна структура анкетираних

ПОЛ	Број анкетираних	Године живота					
		испод 80		80–84		85 и више	
		број	%	број	%	број	%
мушки	6029	1491	24,8	1010	16,7	3528	58,5
женски	1911	415	21,7	472	24,7	1024	53,6
Свега:	7940	1906	24,0	1482	18,7	4552	57,3

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

Здравствено стање и здравствене потребе сагледаване су на основу података о обољењима, самопроцени здравља, способности кретања и могућности самосталног одржавања личне хигијене (Табела 2 и 4).

Табела 2. Здравствено стање.

СТАРОСТ	Број одговора	Субјективна оцена здравственог стања					
		задовољавајуће		лоше		врло лоше	
		број	%	број	%	број	%
испод 80	1947	1017	52,2	811	41,6	119	6,2
80–84	1492	516	34,4	754	50,8	222	14,7
85 и више	4452	1947	43,7	1975	44,4	530	11,9
Свега:	7891	3480	44,1	3540	44,9	871	9,9

Од 7.891 позитивног одговора, 3.480 (44,1%) своје здравље је оценило као задовољавајуће, 3.540 (44,9%) као лоше и 871 (9,9%) као врло лоше.

Код особа старих 80 и више година регистровано је у просеку 3 и више обољења.

Стање физичког здравља у овом испитивању сагледавано је на основу 1.492 одговора о способности кретања. Ограничена покретљивост регистрована је код 343 особе, од којих је 227 старо 85 и више година. Непокретна је 51 (3,4%) особа.

Табела 3. Способност кретања.

СТАРОСТ	Број одговора	Ниво способности					
		очувана		ограничена		неповратана	
		број	%	број	%	број	%
испод 80	992	880	88,7	89	9,0	23	2,3
80–84	62	29	46,8	27	43,5	6	9,7
85 и више	738	189	43,2	227	51,8	22	5,0
Свега:	1492	1098	73,6	343	23,0	51	3,4

Подаци о субјективној оцени здравственог стања и присуство више обољења указују на изражене здравствене потребе, а старост, ограничена покретљивост и непокретност

представљају ограничавајуће и отежавајуће факторе у процесима коришћења здравствених услуга. Ограниченост физичких способности, као посебне димензије здравља, огледа се у тешкоћама одржавања личне хигијене (Табела 4).

Табела 4. Способност одржавања личне хигијене.

СТАРОСТ	Број одговора	Ниво способности			
		потпуна		ограничена	
		број	%	број	%
испод 80	1905	1730	90,8	175	9,2
80–84	1294	842	65,1	452	34,9
85 и више	3052	1665	54,6	1387	54,4
Свега:	6251	4237	67,8	2014	32,2

Од 6.251 позитивних одговора, 2.014 (32,2%) анкетираних има тешкоће при одржавању личне хигијене.

Најстарија групација бораца и инвалида (85 и више година) у знатно већем проценту има овај проблем.

Овим истраживањем је обухваћен мали број војних инвалида, јер су они организацијски везани за више удружења и Савез војних инвалида. Подаци о ограниченој покретљивости (343) и непокретности (51) везују се за последице повређивања, већи број обољења и поодмаклу старост. Ове особе се такође сматрају инвалидима.

СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКИ ПОЛОЖАЈ

Ова област сагледана је на основу података о породичним приликама, материјалном стању и посебним социјалним потребама.

Табела 5. Породичне прилике и материјално стање.

Величина домаћинства	Број	%	Материјално стање	Број	%
самац	1360	21,7	добро	2769	39,6
двоје	2274	36,2	подношљиво	2827	40,5
три и више	2642	42,1	лоше	1393	19,9
Свега:	6276	100,0	Свега:	6989	100,0

Већина анкетираних који су одговорили на ово питање (42,1%) живи у вишечланим породицама. С обзиром на то да се претежно

ради о старијим особама, значајно је истаћи да 1.360 (21,7%) живи само и 2.274 (32,6%) у двочланим домаћинствима.

Од 6989 анкетираних, 2.769 (39,6%) своје материјално стање оцењује као добро, 2.827 (40,5%) као подношљиво, а скоро сваки пети као лоше.

Породичне прилике, старост и здравствено стање бораца и војних инвалида уско су повезане са исказаним потребама за услугама помоћи у кући и за смештај у дом за пензионере, инвалиде и стара лица.

Од 7.940 анкетираних, 2.204 (27,7%) су исказала потребе за услугама помоћи у кући, а 1.220 (15,4%) за смештај у дом.

ПРЕПОРУКЕ И ЗАКЉУЧЦИ

Наведени резултати овог истраживања омогућили су да се употпуне подаци о чланству борацке организације, укључујући старосну и полну структуру, самопроцену здравственог стања, социјалне и породичне прилике и материјално стање.

До сада су завршене две фазе реализације овог пројекта, а који се односи на побољшање социјално-економског положаја и здравствене потребе бораца и војних инвалида, и то: 1) фаза: евидентирање стања анкетањем чланства борацке организације и 2) фаза: обрада и интерпретација добијених података.

Резултати обрађених података, са списком анкетираних (који садржи кључне податке о месту становања, адреси са бројем телефона, изабраном лекару и са подацима о здравственом стању и социјалним потребама), као попуњени упитници враћају се градским и општинским одборима СУБНОР-а на коришћење.

Да би се реализовали циљеви Пројекта, неопходан је договор, планирање и спровођење активности, примерених нађеном стању и актуелним потребама бораца и војних инвалида и њихових потомака, а све у циљу отклањања недостатака и побољшања и унапређења бриге, најпре о преживелим

борцима НОР-а и војним инвалидима, као и осталим члановима борацке организације, са израженим здравственим, социјалним и другим потребама.

У том контексту је препоручено је да се спроведу следеће мере, и то:

1) у оквиру борацке организације:

а) Остварити непосредан увид у процену индивидуалног стања и потреба код оних чланова код којих су евидентирани проблеми везани за здравствено стање (лоше и врло лоше), ограничена покретљивост или непокретност, живе сами, захтевају различите услуге помоћи у кући, имају тешкоћа у остваривању здравствених услуга, лошег су материјалног стања и сл.

б) У реализацији ових задатака треба се ослонити на податке из списка анкетираних, где су евидентиране елементарне потребе, здравствени, социјални проблеми.

Очекује се да чланови борацке организације који су у могућности да, на основу спискова особа са приоритетним потребама, остваре непосредан контакт са овим особама, пружи непосредну помоћ у набавци лекова, намирница, штампе, контакта са изабраним лекаром и теренским јединицама здравствене службе (кућно лечење, патронажна служба, хитна помоћ).

2) на локалном нивоу:

Остварити сарадњу са домом здравља, центром за социјални рад, Црвеним крстом и другим друштвеним и хуманитарним организацијама. Основ за покретање и даље развијање ове сарадње представља ова анализа и спискови анкетираних, са подацима из упитника везаним за проблеме и потребе бораца и војних инвалида, због којих би се борацка организација обратила одговарајућој државној институцији, друштвеној и хуманитарној организацији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анђелски Х., Поповић Б., Дурлевић З., Ђорђевић П.: Социјално-економски положај и здравствене потребе бораца и војних инвалида. Здравствена заштита, 2012; 1: 11–20.
2. Поповић Б., Јелача П., Анђелски Х., Дурлевић З., Ђорђевић П., Мереник А.: Социјално-економски положај и здравствене потребе бораца и војних инвалида у Београду. Здравствена заштита, 2013; 2: 39–46.
3. Анђелски Радичевић Б., Обрадовић М., Васиљевић Пантелић К.: Самопроцена здравља и задовољство здрављем и здравственом заштитом. Здравствена заштита, 2012; 2: 1–6.
4. Кулић Љ., Арсић Комљеновић Г., Анђелски Х., Шијан Гобељић М., Кулић С.: Испитивање квалитета живота у геријатрији. Здравствена заштита, 2012; 5: 10–13.
5. Кулић Љ., Арсић Комљеновић Г., Анђелски Х., Шијан Гобељић М., Кулић С., Анђелски Радичевић Б.: Процена стања старих особа у геријатрији. Здравствена заштита, 2012; 6: 20–24.
6. Обрадовић М., Васиљевић Пантелић К., Анђелски Радичевић Б.: Исхрана старог становништва Србије. Здравствена заштита, 2013; 4: 31–40.
7. Кулић Љ., Кулић С., Арсић Комљеновић Г., Анђелски Х., Шијан Гобељић М., Јовановић М., Чикара Т.: Проблеми у комуникацији са болесником и његовом породицом. Здравствена заштита, 2013; 5: 16–24.
8. Богуновић Н., Јањић М., Анђелски М., Савић Јоксимовић Ј., Ждрале З., Керкез Ж., Радојловић Ј.: Извештавање о здравственом стању становништва Србије. Здравствена заштита, 2013; 5: 31–43.

Контакт: Бранислав Поповић, Савез удружења бораца Народноослободилачког рата Србије, Републички одбор, Београд.